

YOSHLARNI MILLIY QADRIYATLAR VA URF-ODATLARGA HURMAT RUHIDA TARBIYALASH ZAMON TALABI

Aliyeva Shoira Ruzibanova

Toshkent amaliy fanlar universiteti, “Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası” v.b dotsenti.

Annotatsiya. Maqolada yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning ahamiyati, uning axloqiy va axloqiy rivojlanishni ta'minlashdagi roli, shuningdek, zamonaviy ijtimoiy rivojlanish sharoitida uning zamonaviy jihatlari tahlil qilinadi. Yosh avlod ongida milliy birlik tuyg'usini shakllantirish, vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirish va ma'naviy yetuk shaxsni tarbiyalashda milliy qadriyatlar, an'analar va urf-odatlarining ahamiyati ta'kidlangan. Bu jarayonda oila, ta'lim muassasalari va jamiyatning roli, shuningdek, yoshlar ta'limiga milliy qadriyatlarni samarali joriy etishning zamonaviy usullari ham ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlarni milliy va milliy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash bizning davrimizning muhim vazifalaridan biridir.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, an'analar, yoshlar tarbiyasi, ma'naviy va axloqiy tarbiya, vatanparvarlik, milliy uzviylikni anglash, barkamol avlod.

Аннотация. В данной статье анализируется важность воспитания молодежи в духе уважения к национальным ценностям и традициям, его роль в обеспечении духовно-нравственной зрелости, а также его современные аспекты в контексте развития современного общества. Подчеркивается важность национальных ценностей, традиций и обычаев в сознании молодого поколения, в формировании чувства патриотизма и в воспитании нравственно совершенной личности. Также рассматривается роль семьи, образовательных учреждений и общества в этом процессе, а также современные методы эффективного внедрения национальных ценностей в воспитание молодежи. Результаты исследования показывают, что воспитание молодежи в духе верности национальным и универсальным ценностям является одной из важнейших задач современности.

Ключевые слова: национальные ценности, традиции, воспитание молодежи, духовно-нравственное воспитание, патриотизм, осознание национальной идентичности, гармонично развитое поколение.

Abstract. This article analyzes the importance of educating young people in the spirit of respect for national values and traditions, its role in ensuring spiritual and moral maturity, and its current aspects in the context of the development of modern society. The importance of national values, traditions and customs in the consciousness of the young generation, in the formation of a sense of patriotism, and in the upbringing of a morally perfect person highlighted. Also, the role of the family, educational institutions and the public in this process, as well as modern methods of effective implementation of national values in the education of young people were considered. The results of the research show that educating young people in the spirit of loyalty to national and universal values is one of the important tasks of today.

Key words: National values, traditions, youth education, spiritual and moral education, patriotism, awareness of national identity, well-rounded generation.

Kirish

Tarixiy meros va tarixiy xotira milliy ma'naviy qadriyatlar tizimida muhim o'rin tutadi. Tarixiy meros va tarixiy xotira xalq ma'naviyati va ruhini yuksaltirishda katta ahamiyatga ega. Tarixni haqiqat bilan o'rganish va undan saboq olish juda muhimdir. O'zbek xalqi jahon madaniyati xazinasiga munosib hissa qo'shgan xalqlar orasida faxrli o'rin egallaydi. Rizouddin ibn Faruddin o'zining "Oila" risolasida "bolalarni tarbiyalash yomon niyat va shafqatsizlik bilan emas, balki sabr-toqat, matonat, mehr-oqibat, rahm-shafqat va sezgirlik bilan amalga oshirilishi kerak" deb ta'kidlaydi. Bu bolani taqdir rahm-shafqatiga, xuddi boqilmagan hayvon kabi tashlab ketish kerak degani emas. Zarar va foydani ajrata olmaydigan kichkina bolani qarovsiz qoldirish katta xatodir. Aksincha, uni adolatli tarbiyalash, qattiqqo'llik va muloyimlikni farqlash kerak" [1].

Tahlil va natijalar

Ta'lim ilmini tushunadigan onalar farzandlariga milliy fazilatlarimizni sevishni va yomon niyatlardan nafratlanishni o'rgatadilar. Ular xalqimiz orasida buyuk shaxslarning yutuqlarini hikoya qiladilar [2]. Bolalarda kamtarlik va donolikni tarbiyalashda buyuk o'zbek mutafakkiri Abu Ali ibn Sino kabi allomalarimizning hayotiy misollari va ezgu fikrlaridan foydalanish foydalidir, ular bizga meros bo'lib qolgan. Ibn Sinoning o'zi ham kamtarlik va donolikning ajoyib namunasini ko'rsatdi. U fanning ko'plab sohalarida buyuk kashfiyotlar qildi. U fanning turli sohalarida, jumladan, ta'lim sohasida qimmatli g'oyalarni ishlab chiqdi, ammo o'z hayotida ularni yetarli emas deb hisobladi. Ibn Sino takabburlik, maqtanish va o'z bilimni oshirib yuborish kabi xususiyatlar past axloqning belgilari ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, bolaga oilada yoshligidanoq faqat yaxshi odob-axloq qoidalarini o'rgatish kerak, bu esa kuchli xarakterning rivojlanishi uchun zamin yaratadi.

Ibn Sino axloqiy va jismoniy sog'lom bolani tarbiyalash uchun ko'plab foydali usullarni taklif qiladi. U ta'lim jarayonida shaxsiy o'rnakning muhimligini bir necha bor ta'kidlagan. Ibn Sinoning oilaviy tarbiya haqidagi fikrlarining chuqur ma'nosi va amaliy ahamiyatini uning quyidagi so'zlaridan tushunish mumkin: "Bolaning xarakterida me'yorni saqlashga alohida e'tibor qaratish kerak, bunga bolani haddan tashqari g'azab, qo'rquv, qayg'u va uyqusizlikdan himoya qilish orqali erishish mumkin. Bolani istalgan va foydali narsalardan uzoqroq tutishga doimo tayyor bo'lish kerak. Buning ikkita foydasi bor. Bir tomondan, bu bolaning ruhiga foydali ta'sir ko'rsatadi; bola juda yoshligidanoq yaxshi xarakter bilan o'sadi va asta-sekin bu yaxshi xarakter uning uchun odatga aylanadi. Boshqa tomondan, bu bolaning tanasiga foydali ta'sir ko'rsatadi, chunki yomon xarakter turli xil xulq-atvor buzilishlarini keltirib chiqaradi. Xuddi shunday, agar yomon xarakter odatga aylansa, u xulq-atvor buzilishlarini keltirib chiqaradi. Masalan, g'azab katta g'azabni keltirib chiqaradi, qayg'u katta... xarakterdagi me'yor natijasida nafas ham, tana ham sog'lom bo'ladi" [3]. Milliy an'anamizga ko'ra, bola tug'ilganda, ular eshitadigan birinchi tovush Allohning ismi bo'lishi kerak. Shuning uchun ularning qulog'iga azon o'qiladi. Yettinchi kuni sochlari olinib va sochlarining og'irligiga teng kumush yoki oltindan sadaqa beriladi. Ota-onalar farzandlarini yaxshi xulq-atvor bilan tarbiyalashlari, ularga yaxshi xulq-atvor va yaxshi odatlar va yaxshi ishlarni singdirishlari kerak. Madaniy yodgorliklar, me'moriy durdona asarlar va qadimiy qo'lyozmalar milliy ma'naviyatning bebaho durdonalari, xalqimizning eng qadrli va muqaddas xazinasini hisoblanadi. Ularni asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish adabiyot sohasidagi eng muhim vazifadir. Fan va uning yutuqlari milliy yoki hududiy chegaralardan tashqariga chiqadigan, butun dunyoda tan olingan va insoniyatga xizmat qiladigan xazinadir. Biroq, olimning ishi va uning ilmiy kashfiyotlari, eng avvalo, dunyoni o'z millati va vataniga tanishtiradi, milliy qadr-qimmatni butun insoniyat uchun yutuqqa aylantiradi. Milliylik va xalqning ruhiyati va ma'naviyati, ayniqsa, san'at

va adabiyot rivojida yaqqol namoyon bo'ladi. Qaysi janr yoki tildan qat'i nazar, fazilat va poklik, insoniylik va adolatni ulug'lovchi buyuk asarlar butun dunyoda tan olinadi va oxir-oqibat ma'lum bir millatning xalqaro obro'sini oshiradi. Axloqiy va diniy qadriyatlar milliy qadriyatlar tizimida munosib o'rin egallaydi va milliy birlikni amalga oshirishda muhim shart va omil sifatida namoyon bo'ladi. Axloqiy va diniy qadriyatlar ko'p hollarda bir-biri bilan bog'liq bo'lib, jamiyatning ma'naviy rivojlanishi va yosh avlodni tarbiyalash uchun bir xil darajada muhimdir. O'zbekiston Respublikasining davlat yoshlar siyosati, birinchidan, millati, irqi, tili, dini, ijtimoiy mavqei, jinsi, ma'lumoti va e'tiqodidan qat'i nazar, yoshlarga g'amxo'rlik qilishga; ikkinchidan, yoshlarni huquqiy va ijtimoiy himoya qilishga; uchinchidan, ularning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlari doirasida o'z manfaatlarini ro'yobga chiqarish yo'llarini erkin tanlashni ta'minlashga; to'rtinchidan, yoshlarning jamiyat taraqqiyotida, xususan, respublika yoshlari hayotiga oid siyosat va dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirishda bevosita ishtirok etishiga; beshinchidan, huquq va majburiyatlar, erkinlik va fuqarolik mas'uliyati birligi tamoyillariga asoslanadi. Shuningdek, keksalarga hurmat insonning ajralmas mavjudligini ifodalovchi qadriyatdir. Tirik tabiatning "yashash uchun kurash" va "faqat eng kuchlilar g'alaba qozonadi" kabi qonunlari bor. Qariyalarni e'zozlash, keksalarga hurmat va mehr ko'rsatish insoniy fazilatlaridir. Ularsiz biz milliy birligimizni tasavvur qila olmaymiz [4]. Rivoyat qilishlaricha, bir qabilaning odati bor edi: ota qarib, endi yura olmay qolganda, o'g'li uni orqalab kimsasiz joyga elitib tashlar ekan. O'g'il otasiga rahm qilib, yashirinchagina unga ovqat olib kelib, shu bilan otasini o'limdan qutqarib qoldirdi. O'g'lining taqdiridan xavotirda bo'lgan ota sababini so'raganida, u mamlakat bo'ylab vabo tarqalganini va davosi yo'qligini bildi. Dono oqsoqolning maslahati tufayli falokatning oldi olindi. Boshqa safar u tabiiy ofatni, yana bir safar oqsoqolning maslahatini kutdi. Vatandoshlari yigitdan uning "dono" qarorining sabablari haqida so'rashganda, u o'lim jazosi havf solsa ham otasini asrab qolganini, uning o'git va maslahatlari asqotganini aytibdi. Shu shu keksalarni hurmatini joyiga qo'yish rasm bo'libdi. Kattalarga hurmat - bu milliy qadriyat, ayniqsa, keksa va bilimli odamlarga hurmat, shuningdek, yuqori martabali va mavqega ega bo'lganlarga hurmat. Shu bilan birga, keksalarga ko'rsatilgan yuksak hurmat ularga katta mas'uliyat yuklaydi. Ayol zotiga ehtirom - insoniyatning yarmini tashkil etuvchi ayollarga bo'lgan munosabatning eng yuqori ifodasi va insoniy qadriyatlardan biridir.

Xulosa

Milliy ma'naviy qadriyatlar ijtimoiy hayotning va ma'naviy borlig'imizning muhim va serqirra jihati bo'lib, inson va jamiyat rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Milliy qadriyatlar doimiy ravishda rivojlanib va takomillashib bormoqda. Bularning ijtimoiy guruhlar va alohida shaxslar tomonidan o'zlashtirilishi ta'lim va tarbiyani talab qiladi, shuningdek yoshlarni milliy qadriyatlar va urf-odatlar ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 56 b.
2. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
3. Ризоуддин ибн Фахруддин. Оила. – Тошкент. 1991. - Б.12-13.
4. Отавалиев У. Бола тарбиясида боғча ва оила ҳамкорлиги. – Тошкент. 1994.
5. Раҳимов С. Абу Али ибн Сино таълим ва тарбия ҳақида. – Тошкент. 1967.